תנ״ך · אחרונים · אור החיים · כתובים

ראשון לציון על אסתר

רבי חיים בן עטר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ראשון לציון על אסתר

רבי חיים בן עטר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ראשון-לציון-על-אסתר/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פסוק א 4
פסוק ב 5
פסוק ג 5
פסוק ד 6
פסוק ה 6
פסוק ח 7
פסוק יב 7
פסוק יג 8
פסוק יד 8
פרק ב 9
פסוק י 9
פרק ג 11
פסוק ב 11
פסוק ד 11
פסוק ח 12
פרק ח 13
פסוק ז 13

פרק א

פסוק א

ויהי בימי אחשורוש כו'. יכוין ע"ד אוז"ל כל מקום שנא' ויהי בימי צרה לשונאיהם של ישראל עוד דרשו רז"ל על פ' אך העבדתני בחטאתיך אמר הקב"ה ראה מה גרמו לי מעשיכם שנעשתי כביכול עבד למלכי האומות לכבוש המלכיות נבוכדנצר וכיוצא בו מהמלכיות שנפלו ישראל בידם והטעם כדי. שלא יפלו ישראל ביד מלך בזוי כו' ובזה יבא הכתוב מדוייק על נכון ויהי בימי אחשורוש ודע כי לאו קטיל קני באגמא הוא אחשורוש כו' מלך גדול הוא עז"ה ויהי צער לישר' בימי אחשורוש ולטעם זה הוא אחשורוש כו' שמלך בכיפה שאם לא היה לישראל מה שהיה בימיו לא היה משיג כל המעל' הזאת וכפי זה תהיה גדולתו סיבה בשביל הוי לישראל שלא יצטערו מפחות א' ובזה א"ש אומ' שבע ועשרים ומאה מדינה ע"ד או' ז"ל מה ראתה לשלוט על קכ"ז מדינה אלא אמר הקב"ה תבא אסתר מבנות בניה של שרה שחיתה קכ"ז שנה ותמלוך על קכ"ז מדינה ע"כ ולכאור' ק' מאי מק' מה ראתה כו' וכי כל מלך שמולך על סך קצוב של מדינות נאמר לו מה ראה. אכן להיות שהקדים הכתוב לומר לפי מה שפי' כי לסיבת ויהי שהיה בימיו צרה לישראל זה היה סיבה להיותו מלך מהודו ועד כוש א"כ למה טרח הכתוב לומר קכ"ז מדינות מה יצא לנו מזה אם היו קכ"ז או פחות או יותר לזה אמר כי גם זה הוא סיבה למה שנוגע לישראל כי נתן לו ה' גדולה שמלך בכל העולם לטעם הנז' ונתן לו חשבון זה בדיוק לעורר זכות שרה לאסתר המושיע את ישראל כי כאשר יהיה החשבון בדיוק יסייע לזכרון טוב וא"כ תראה שהכל בשביל ישראל דוקא ואו' הוא אחשורוש שמשמע שרצונו לומר אחשורוש הידוע וצל"ד היכן הוא ידוע ולאיזה ענין כתב זה וחז"ל אמרו מה שאמרו ונרא' לומר ע"ד מה שהתחלנו לפר' שבכל מקום שנא' ויהי בימי צרה היתה ואשר לזה יק' לפי האמת לא היתה צרה שכל צרה שתכלית' טוב אינה צרה וכאן היה תכלית טוב שכל האומות מנשאים היאודים וכו' ואם מצד הגלות קודם מלכות אחשורוש כבר היו בגלות האמת כי יונתן תרגם ואמר דביומוהי בטילת עבודת בית אלהנא בגין עטיתא דושתי דלא שבקת למבני בית מקדשא וס"ס לא נתחדש דבר רע בחרבן בימי אחשורוש ואם כן מה ווי היה אשר לזה סיים קרא ואמר הוא אחשורוש ותמצא שאז"ל שיותר היה שונא אחשורוש לישראל יותר מהמן ושלא תאמר שהוא המיציר והוא המרויח לבסוף לזה אמר הכתוב הוא אחשורוש שלא יצא ממנו אלא רעה ועליו אמר וי היה בימי אחשורוש שכל מה שנמשך מאחשורוש אינו

אלא צרה מתחילה ועד סוף והטובה מאת ה' ב"ה היפך רצונו וטבעו של אחשורוש כאו' ז"ל במ"ש את שרביט הזהב אשר בידו יעשב"ד:

פסוק ב

בימים ההם כשבת כז'. י"ל למה הוצרך לומר בימים ההם הלא מאו' כשבת המלך אחשורוש הדבר מובן שבימים ההם היה הדבר ומה גם משמעות בימים ההם מורה על הימים הידועים ולא מצינו שקדמ' ידיע' לאלו הימים ונר' לפרש שיכוין הכתוב לומר ענין א' שאמרו במדרש מאי כשבת כשנתישב' דעתו כו' דכתיב כה אמר ה' לפי מלאת לבבל ע' שנה אפקוד אתכם חשוב מ"ה של נבוכדנצר כ"ג של אויל מרודך ותרתי דידיה הרי ע' אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו ע"כ לפי דברי המדרש ירמוזו באו' בימים ההם כשעברו ב' שנים כי פי' ימים הוא) שנה ע"ד ימים תהיה גאולתו וכן או' תשב הנער' אתנו ימים עשור ופי' ימים היא שנה וכאן אמר בימים לרמוז על ב' שנים כי אות הבי"ת תגיד ב' ימים וגם ממה שגילה אח"כ ואמ' בשנת שלש למלכו יורה ב' שנים או ירצה עז"ה בימים ההם פירו' בשנה הג' למלכו לפי חשבונו ולפ"ז יבא על נכון או' ההם כי זכורים הם במקו' אחר לפי' א' דכתי' למלאת לבבל ע' שנה ועתה נשלמו ולפי' ב' ג"כ כבר הוזכר ענין זה חשבון מלכים הראשונים והיה מה שהיה כאמור בדבריהם ולזה עשה משתה בשנת שלש למלכו פי' בתחילת שנה שלישית כשרא' ששלמו הע' בסוף ב' שנים למלכותו ולא נפקדו:

פסוק ג

בשנת שלש למלכו כו'. נר' כי שיעור הכתוב כך הוא עשה משתה לכל שרים ועבדים והחיל אך בסדר ההסיב' לא הסיבו כא' לפני מלך אלא הגדולים וז"א הפרתמים ושרי המדינות לפניו כי אין ראוי למלך לישב לפניו שאר ההמון ובזה נתישב הכתוב על נכון. או יא' שכונת הכתוב היא להודיעסדר המעלות כי מעלת העבדים של אחשורוש וחיילותיו הם גדולים ממדרגת הפרתמים ושרי המדינות וכל הקודם בכתוב חשוב משל אחריו הא' שבחשיבו' הם שריו ואחריהם עבדי המלך ואחריהם חיילותיו שהם פרס ומדי ואחריהם שאר השלטונים ושרי המדינות שהם פחותים במעל' אפילו מחיל פרס ומדי ואומרו לפניו ירצה כי המשתה עשהו לפניו כי אין שיעור המשתה הנערך לפני המלך למשתה הנערך שלא בפניו ואמר כי המשתה אשר עשה לפניו בין שחוזר תיבת לפניו על המשת' בין על הקרואי' ס"ס כיון שאוכלים לפניו יהיה ביתר שאת:

פסוק ד

בהראותו את עושר כו'. להיות שיש ב' גדולות בענין הא' רוב השלטונים ושריו וחיילותיו ושרי המדינות והב' העושר אשר הראה לפניהם כנגד העושר אמר את עושר וכו' וכנגד השולטנות אמר ואת יקר וכו' ורז"ל דרשו שלבש בגדי כהונה ממה שאמר הכתוב יקר תפארת וטעם אומרו ימים רבים וחזר לומר ק"פ יום אולי שהוא לא דקדק בחשבון הימים אלא שהרבה לעשות משתה ימים רבים שהיה בעיני בעל המשתה לימים רבים מבלי מספר אלא שברה"ק נודע למרדכי או ידע בבירור שהיו אותם הימים הרבים ק"פ יום ומדברי יונתן בן עוזיאל נראה שפוסק הכתוב בסכינא חריפא עז"ה את עושר כו' ימים רבים יתחזק יקרו וכבודו וזמן המשתה ק"פ יום והוכרח לזה מכח קושייתינו עצמה:

פסוק ה

ובמלאת הימים האלה כו' י"ל למה הרגיש הרגשה גדולה לצד העם הנמצאים בשושן מה שלא מצינו שעשה כן לכל השרים והפרתמים עוד קשה למה הוצרך לומר עשה המלך הלא בו הוא מדבר ולא היה צריך לומר אלא עשה לכל העם והעושה מובן הוא ועוד למה דקדק לומר העם בה"א הידיעה ויותר הוא לשון מתוקן אם היה או' לכל עם הנמצאים עוד אומר הנמצאים למה הזכירם בלשון מציאה. עוד ק' או' למגדול ועד קטן יתר דבאו' לכל העם הנמצאים כו' דממילא משמע בין גדול בין קטן. ונראה לפרש בהקדים דבריהם ז"ל כי משתה זה שעשה של ז' ימים לישראל עשאו וכבר ידוע הוא כי ישראל פרושים הם ממאכל האומות והוא הרשע רצה שישראל יהנו מסעודתו כי בזה ישתקעו בגלות תחת ידו הלא ידעת דבריהם ז"ל שהבאתי בסמוך שלא נתישבה דעתו עד שראה שעברו ב' שנים ושלמו ע' שנה ולא נפקדו הראת לדעת כי לבו נוקפו על זה ואשר ע"כ היה מתחכם לבל תהיה להם ארוכה למחלתם ונתיעץ להחטיאם שיאכלו מאכלות אסורות נבילות וטריפות ולא רצה לעשות הדבר על ידי גזירה שיגזור עליהם לבא לסעוד בפת בג המלך בעל כרחם כי אז אין להם עונש וכמו שלא חטאו דמו ולזה נתיעץ ועשה משתה גדול ויקר הערך בחצר גנת ביתן המלך ונתחכם עוד שלא לומר שעשה בשביל ישר' דוקא שא"כ הלא הם ככפויים כיון שטרח והכין סעודתו אליהם מי הוא זה שלא יבא הלא ודאי שיחייב ראשו למלך ואין לך אונס גדול מזה ופטורים הם על מה שיאכלו וישתו אלא אמר סתם שיכינו סעודה לכל עם הנמצא בשושן ולהיות שדבר זה לא יספיק כדי שיבאו בני ישראל לזה החליט הענין ואמר למגדול ועד קטן לבל יאמרו מן הסתם לא יהיו קרואי סעודת המלך מהשבויים הפחותים וכאשר אמר למגדול ועד קטן הנה כלל גם הפחותים וא"ת א"כ חוזר אני ודן כי באונס עשו אחר שגזרת המלך על הכל

זה אינו כי אין המלך מכריח אלא כל הרוצה לבא אל הסעודה יבא ומי שיש לו טעם מספיק כמו שתא' ישראל שיש להם מצות אלקיקם או מי שהוא חולה וכדומה אין מובן מהמלך שמכריח לזה ולדומה לו באופן כי אין אונס ונתחכם לעשות סעודה יקרת הערך שבאמצעות זה יהיו מתפתים ובאים ובעונות יצתה מחשבתו לפועל ונתחייבו כלייה לולי מרדכי שעמד לימין אביון וזהו שיעור הכתוב להיות שקדם בימי המשתה של ק"פ יום שהיו כל האומות שמחים וישראל מספידים ובוכים כמא' ז"ל ומישראל היו שם ובשביל שראו כלי בהמ"ק היו מספידים ובוכים שם ע"כ, ובראות המלך דבר זה לא נעצר כח לעשות עוד המשתה ועמד בסוף הק"ף דזולת זה עודינו במשתהו אלא לסיבה הנז' פסק במנין ק"ף יום ועשה משתה ולזה דקדק לומר עשה המלך כי הוא לבדו יודע כונת הענין בזה והרואים לא ידעו ענין וברה"ק נתגלה טעמו והודיע הכתוב שהמשתה שעשה הוא לכל העם הידוע שהוא ישראל עשאו ולזה דקדק לומר העם הידוע והם בני ישראל וחזר לומר מה מענה בפיו ואמר הנמצאים בשושן כי להיותם נמצאים הכניסם בכלל הדברים בדרך ערמה ואומרו למגדול להיות שבערך המלך לא תחשב גדולת הגדול לגדול' לזה המעיטה ואמר מי"ם המקצת מגדול לומר שכל גדול גדולתו ממועטת ובזה נתישבו כל הדקדוקים:

פסוק ח

והשתיה כדת כו' נראה שיכוין למאמרם ז"ל אמ"ר לוי כך היה טכסיס אנשי פרס היה להם כוס אחד מחזיק כ"ב רביעית כו' והיו משקין בו לכל אחד ואחד ואפילו הוא מת בו ואפילו משתגע הוא שותהו אבל אחשורוש לא הכניס אותו הכוס בסעודתו אמר מי שהוא רוצה לשתות כו' כדכתיב אין אונס ע"כ ונראה כי הכוס הגדול בו היו משקין ג"כ בסעודת אחשורוש כדי שלא יראה קמצנות בסעודתו בשיתנו כוס קטן. גם לפעמים ימצא אדם שירצה לשתות בכוס זה אשר ע"כ צוה לתת בכוס זה כמשפט הנהוג ביניהם אבל הניח הרשות ביד השותים וזהו אומרו והשתיה כדת בכוס הגדול אבל אין אונס כנהוג ולהמובן מהמדרש שלא הכניס הכוס בסעודתו לא היה צריך לומר אלא והשתיה אין אונס ואפשר שהמדרש לא נתכוון לומר שלא הכניס הכוס בסעודתו כוס זה כלל אלא שלא הנהיג המנהג הרע ההוא והניח כל אדם כרצונו אבל הכוס הכניס על כל פנים כמ"ש:

פסוק יב

ותמאן המלכה כו' קשה למה הוצרך לומר אשר ביד הסריסים היה די לומר ותמאן כו' לבא בדבר המלך ועוד באמת צריך לדעת למה מיאנה ושתי לבא כי לא מדת החסידות

היתה בה וחז"ל אמרו מה שאמרו. והנר' דהכתוב בא לתת טעם למיאון ושתי והוא כאשר שלח אחשורוש אחריה היה השליחות על זה האופן שאמרו לושתי כה אמר המלך תבא בכתר מלכות להראות העמים והשרים את יפיה לזה הקפידה כי אין כבודה שתלך כדי שיראו פחותים מערכה שהם העמים והשרים את יפיה הן אמת אם היה אחשורוש שולח אחריה סתם וממילא היו העמים והשרים רואים לא היתה מקפדת כי אין כאן ביזוי כי הליכתה היא לכבוד המלך מש"כ עתה ששלח אחריה בפי' שתבא המלכה להראות יפיה לעמים ולשרים אין לה חרפה גדולה מזו וז"א ותמאן המלכה וכו' ר"ל להיות אותו דבר השליחות להראות יפיה היה ביד הסריסים לא היה כמוס עמו כמ"ש שמזה הקפידה ותמאן לבא. ועוד נ"ל דטעם אומרו אשר ביד הסריסי' שלא תאמר דטעם שמיאנה לבא משו' שלא נתאמת לה דברי המלך לז"א אשר ביד הסריסי' שבודאי דברי המלך הם ואפשר לומר שהביאו בידם סימן מאת המלך כדי לאמת דבריהם ובזה ידוייק מלת ביד דלכאורה לא יוצדק לומר ביד על הדיבור ובמה שכתבנו יבא על נכון:

פסוק יג

ויאמר המלך לחכמים כו' י"ל למה בחר הכתו' לייחס לחכמים ליודעי העתים בכאן וחז"ל אמרו שהכתוב ירמוז על בני יששכר יודעי בינה לעתים ולדבריהם נראה כי בחר אחשורוש לשאול לבני יש' מועצותיו למלט ושתי כי יודע כי ישראל הה יראים לפסוק דינא למיתה ויצדדו למלט נפשה ממות ולזה לא בחר לשאול אלא להם ואני אומר כי טעם אומרו יודעי העתים להיות שהיה מבקש למלטה בטענ' כי יש עתים ידועים שאין למלך לצאת חוצה ואולי אותו יום ואותה שעה הוא מזמנים הידועים ואין עליה אשמת דבר ולזה דייק ואמר כדת מה לעשות במלכה ושתי כי להיותה מלכה יש לה לחוש כמלך ולז"א יודעי העתים שיבקשו בעתים אותו עת מה היה וזה מסכים ג"כ לפי' רז"ל שאמרו שהם בני יששכר שאין בכל האומות מי שיודע במערכות השמים וכסולהם כישראל דכתיב כי היא חכמתכם ובינתכם כו' ולכל הפירושים יתפרש אומרו כי כן דבר המלך לתת טעם אירולמה שואל המלך לחכמי ישראל לז"א כי כן דבר המלך וכו' ואומרו דת ודין פירוש שכל מי שיודע דת שהוא משפט כללי או דין שיודע אפילו דין פרטי דלפעמים יצטרך אליו המלך:

פסוק יד

והקרוב אליו כו' י"ל למה ידבר ממוכן הקטן שבכולם בראשונה ועוד מהו אומרו לא על המלך לבדו עותה וכו' דנראה שלא יספיק להמיתה אם עותה על המלך לבדו ואחר האמת לא תתחייב המיתה זולת בדבר הנוגע למלך וכמעט דברי ממוכן אין להם הבנה.

ונראה כי החכמים היושבים לפני המלך הרגישו מדברי המלך שדעתו היא להציל את ושתי מן המיתה ולזה היה מבקש יודעי העתים ודקדק עוד לומר במלכה ושתי ודרז"ל במלכה אע"פ שאינה ושתי כו' לזה נתחכמו לדונה בדין א' שכל הדתות יסכימו על המשפט וזה יצא ראשונה מי יתחיל לגלות דעתו אם היה מתחיל לדבר הגדול שבהם אז ימצא תואנה המלך שלא דנו אותה כמשפט ומצד שהתחילו לדונה מהגדול השאר חלקו לו כבוד ולא חלקו עליו ומה גם כאשר ישאל שבדיני ישראל בדיני נפשות מתחילין מן הצד יא' כי דנוה משפט מעוקל ויענישם לזה התחיל ממוכן לדבר הקטן שבכלם ונתחכם לפסוק דינה באופן שאין מציאות לפטרה ואמר לא על המלך כו' הנה הדבר מובן מאליו שעותה על המלך והמורד במלכות חייב מיתה ולהיות דחשש ממוכן שתהיה איזו סברא דלהיותה מלכה אינו נחשב מרד כי גדול כבודה מכבודו ולז"א אחשורוש בדבריו כדת מה לעשות וכו' לזה אמר לא על כו' פי' דאם לא היה המרד אלא מצד שנגעה בכבוד המלך אז היה צד לפטור אותה מצד שהיא מלכה אלא כי על כל כו' פי' דהפסידה מלכות אחשורוש ומגיע קלון לכללות המלכות של אחשורוש וחוזר הביזוי למלך שיתבזה בפה כל העולם וז"א וכדי בזיון וקצף ואומרו מלת וקצף דהנה ידוע הוא דכאשר יגיע לאדם ביזוי וכדומה ויכול לנקום נקם ולהסיר הביזוי לא יתכעס והכעס בא כל עוד אשר לא תשיג ידו לתקן ולז"א לו וכדי בזיון וקצף שאז אין יכולת בידו להסיר הביזיון וישאר הקצף. או יאמר דאז כאשר ימשך מזה בזיון למלכות ויקצוף ג"כ על השרים למה לא יעצוהו למנוע הבזיון ולזה הם מודיעים אותו מעתה כדי שלא תשאר עליהם אשמה ובזה ג"כ נ"ט לדבריו למה טרח לבקש טעמים ודינים להמית ושתי כאמור ולא הי"ל לדונה אלא על המעשה אשר עשתה ולא על מה שמסתעף ממנו ובמה שפי' יבא על נכון כי ירא לנפשו אם לא יגלה אוזן המלך כאשר יהיה הדבר וימשך בזיון למלך ואז יקצוף המלך עליהם ויטב הדבר כו' כי מלתא בטעמא קאמר:

פרק ב

פסוק י

לא הגידה אסתר כו'. קשה למה ציוה מרדכי לאסתר אשר לא תגיד עמה ומולדתה ועוד למה כפל לומר עמה ומולדתה דפשיטא דכאשר לא תגיד עמה מכ"ש מולדתה דאינו נודע ונראה דב' טעמים היו למרדכי שהכריחוהו לצוות לאסתר לשלא תגיד הא' כאשר ראה שנלקחה אסתר למלכות והנה ידוע הוא שבאותו זמן היו ישראל שבוים וקלי הערך וחש מרדכי לכבוד אסתר שלא תתבזה בעיני אחשורוש מצד גריעותה להיותה מבני

השביה וטעם זה לא יספיק לאחשורוש למנוע מלבא עליה ככל אשר תאוה נפשו מצד יפיה אבל לא ינשאה מצד גריעות עמה ואמרינן בכתובות דף נ"א ת"ר שבויי מלכות הרי הם כשבויים גנובי לסטות אינם כשבויים והתניא איפכא מלכות אמלכות ל"ק הא במלכות אחשורוש הא במלכות בן נצר ע"כ ופירוש רש"י שבויי מלכות נשים ששבו המלך לתשמיש מלכות אחשורוש הם כשבויים לפי שמלך גדול הוא ויודעת שלא ישאנה ובעילתו באונס ע"כ. הרי דקאמר הש"ס על אסתר שיודעת שלא ישאנה אחשורוש והטעם מצד שאינה ראויה למלכות וטעם זה לא יועיל אלא לנשואין אבל לתשמיש באיזה אופן שיהיה לא ימנע עצמו מלבא עליה ולזה צוה עליה אשר לא תגיד דאם באולי יקחנה אחשורוש לתשמיש לא תשב בשפל המצבות ומה גם לדבריהם ז"ל דאחשורוש היה שונא לישראל פשיטא שלא ימליכנה ולא ישים כתר כתר מלכות בראשה. עוד אני אומר כי מרדכי ידע נאמנה כי לא לחנם נלקחה אסתר בית המלכות כי יודע היה מרדכי ע"ה צדקות הצדקת הלזו וח"ו שהיה הקב"ה מביאה לידי מדה זו אם לא לצורך גדול כאשר היה לבסוף וכמ"ש לה ומי יודע אם לעת כזאת וכו' אשר לזה נתחכם לומר לה שלא תגיד עמה מטעם הנז'. והטעם הב' שרצה מרדכי להעלים קורבתו עם אסתר כדי שידע מכל אשר יעשה לה כמו שדרז"ל שלא יעשו לה מכשפות וכדומה ואם ידעו מולדתה וקרוב אליה האיש מרדכי אז יחדלו מלדבר לפניו דבר הנוגע לאסתר. ובזה ידוייק סמיכות הכתוב שאחר זה אומר ובכל יום ויום כו' דבמה שצוה לה אשר לא תגיד בזה היה יכול לדעת מה יעשה בה כי לא ידעו מה הוא לה כי העבדים אשר הביאו לאסתר מבית אביה להיותם מבקשים כל נערה ומקבצים ומוסרים ביד היגי והיגי לא היה יודע משפחת כל בתולה ובתולה ובזה לא נודעה בעת מלכות' מי היא באופן כי מב' טעמים אלו לא הגידה אסתר ולזה דקדק לומר עמה ומולדתה עמה ר"ל מצד פחיתות עמה אז בעיני המלך כמ"ש ומולדתה לטעם ובכל יום ויום מרדכי מתהלך וכו' ואל יק' בעיניך מא' ז"ל על פ' ובהקבץ בתולות שנית ומרדכי יושב כו' שאחשורוש נטל עצה ממרדכי באיזה מציאות ידע משפחת אסתר וא"ל אין אשה מתקנאת אלא בירך חבירתה כו' וא"כ יק' והלא הוא צוה עליה אשר לא תגיד ואיך נותן לו עצה לגלות עמה י"ל דאדרבה זו מחכמתו עשה להחליט מדעת אחשורוש כי אסתר לא מזרע היאודים היא ממה שנותן לו עצה להכריחה לגלות ומרדכי נכון לבו בטוח שאותה עצה אינה מועלת לגבי אסתר אם מהטעם שאמרו שלא תפחות בעיניו ואם שיותר טוב לאסתר שלא תזקק לאותו רשע וטעם אין אשה מתקנאת כו' לא שייך לגבי אסתר כי אדרבה רע לה תשמיש הרשע ולואי שירחיק מעליה דרכו:

פרק ג

פסוק ב

ומרדכי לא יכרע כו'. ק' למה כתב לשון עתיד דהיה צ"ל לא כרע ולא השתחוה כי הראייה והידיעה תהיה על מה שעבר ולא על מה שעתיד אם לא תהיה נבואה. אכן נראה לומר שמרדכי ע"ה מלבד שלא היה משתחוה כדרך שהיו כלם משתחוים להמן אלא שהיה עושה המצאות להודיע כי אינו חפץ להשתחות וז"א לא יכרע ולא ישתחוה והמציאות שיכול להיות בזה הוא כי לפעמים שהיה עובר המן ומרדכי מוטה ושוחה ובעבור המן לפניו לא היה נשאר שוחה אלא יושב ביושר לומר כי לא חפץ לכרוע לו או באופן שהיה בא ועומד אצלו בשעה שהיו בני אדם כורעים ומשתחוים לו להראות לו שאינו כורע ומשתחוה לו ולזה אמר לא יכרע ולא ישתחוה:

פסוק ד

ויהי כאמרם אליו כו'. ק' מהו או' ויגידו כו' וכי המן היה סומא שלא היה רואה דבר זה בעיניו ועוד מה כוונתם באמרם לראות היעמדו דברי מרדכי פשיטא שלא יעמדו נגד דברי המלך ועוד מהו אומר כי הגיד להם מה נתינת טעם הוא זה ואם הכונה היא שרצו לדעת אם מה שהגיד להם שהוא יאודי יעמדו דבריו היו שואלים לעוברים ושבים דבר זה ולא להמן ועוד מהו מלת יעמדו שאין לה משמעות ועוד למה לא נתמלא המן חימה עד עתה אחר שעברו כמה ימים ועוד נדקדק תיבת לו שנראה יתירה אכן נראה ע"ד אוז"ל שהמן הרשע היתה עוברה עמו אנדריטי אשר מצד זה חדל מרדכי מסגוד לו וכאשר ראו עבדי המלך שכל העולם היו כורעים ומשתחוים להמן ומרדכי היה מראה כי אינו חפץ לכרוע ושאלו לו מדוע כו' ובכל עת היה משיבה תשובה מספקת כאשר גילה הכתוב לבסוף שאסור ליאודים להשתחות לע"ז וגם המלך מסתמא לא גזר להמיר דתם וממילא לא עליו צוה המלך שישתחוה להמן זהו הטעם שנתן מרדכי לעבדי המלך אשר לזה נתחכמו והגידו להמן כי עשה מציאות לראות האם אמת אתו ויעמדו דבריו שטעם שאינו משתחוה הוא מצד היות הדבר נוגע לדת וז"א לראות היעמדו כו' ומה הם דברי מרדכי לז"א כי הגיד להם כו' ומטעם זה לא היה משתחוה וזה יתברר בהסיר המן האנדריטי מלפניו אם אוזישתחוה נתברר הדבר שכדבריו כן הוא ועמדו דבריו שהטעם הוא להיות הדבר נוגע ליהדות ואם לא ישתחוה לא יעמדו דבריו ואז כאשר עשה המן המציאו' וראה כי אין מרדכי כורע ומשתחוה לו לו דייקא ולא מצד הע"ז היתי' המניע'

מסגוד לזה וימלא המן חימה וטעם מרדכי ששיסה בעצמו ובעם ה' את הכלב הזה הוא מטעם דחשש שמא היתה ע"ז טמונה בחיקו א"נ חקוקה בבשר המן הרשע כאו' ז"ל:

פסוק ח

ויאמר המן למלך אחשורוש כו' י"ל מהו מלת ישנו דקאמר המן דנראה שמודיעו שישנם במציאות ופשיטא דאחשורוש יודע אומה ישראלית ומכירה ואם רצונו של המן לומר מפוזר ומפורד היל"ל עם המפוזר והמפורד כו' יכתב לאבדם וכו' ומה גם תמצא שלא הוצרך המן להזכיר שמם של ישראל אלא באו' ישנו עם אחד כו' הבין אחשורוש דעל ישראל קאמר ואם כן מלת ישנו אין לה משמעות. עוד למה אמר מלת אחד כיון שכל עצמו של המן הרשע אינו אלא כדי להמעיט מעלת ישראל ולבזותם ואם כן למה אמר מלת אחד שיורה על החשיבות ועל המעל' א' המיוחד והוא גם כך היפך מפוזר עוד ק' אחר שאמר מפוזר ומפורד בין העמים למה אמר בכל מדינות מלכותיך והיה די לומר אחד מהם או בין העמים לבד או בכל מדינו' מלכותיך לבד. אכן נלע"ד לו' דדברי המן כאן בחכמ' דיבר בטענ' ניצחת דהנה אז"ל בע"ז על ההוא קיסר דהוה סני ליאודאי אמר לחשיבי מלכותיה מי שעלתה לו נימא כו' א"ל קטיעא בר שלום חדא דלא יכלת להו דכתיב כי בארבע רוחות השמים כו' ועוד קראו לך מלכותא קטיעא כו' יע"ש הרי שאין מציאות למלך לאבד ישראל ממלכותו מב' הטעמים שאמר קטיעא לקיסר לזה נתחכם המן לומר כי אין מציאות לשום מלך לאבד שונאי ישראל זולת אחשורוש שהוא מלך בכיפה כאו' ז"ל וז"א ישנו עם א' שהוא מפוזר כו' שבזה יש ב' חששות למלך שלא לאבדם מטעמים הנז' ישנם עתה בכל מדינות מלכותיך ומלת בכל מדינות כו' חוזר למלת ישנו שבתחי' הדיבור לו' דהנה הנם בכל מדינות מלכותיך כלם כאחד ולז"א מלת א' לומר כלם כא' תחת מלכותו דבזה דל מהכא חששות הנז' וכפ"ז נאמר כונת פ' ויהי בימי אחשורוש חוץ ממ"ש למעל' שהוי היה להיותו מלך מהודו ועד כוש דבזה מצא המן מקום לקטרג ואומר מלת בכל להיות שרצה המן שאחשורוש יכתוב לו לכל עיר ומדינה כי אין מקום פנוי מהם לזה הודיעו באמצעות דבריו שאין לך עיר שאין בה ישראל ולזה יכתוב לכל מדינה ואו' ודתיהם שונות משום דחשש המן לטענה א' דילמא יחוש לה המלך מעשות הדבר הזה שמא מחר ימות ויאמרו המלך פלוני איבד אומה א' ועדיין יש לחוש דקרו ליה מלכות קטיעא לז"א ודתיהם שונות וכו' ואין שנאה כשנאת הדת וכל האומות שונאים אותם לעולם ואדרבה יזכרוהו לטובה על זה שאיבד אומה שנואת העמים ועוד נתן טוב טעם לחייב ישר' כפי הדין באו' ואת דתי המלך כו' (והנה דנם) דמלבד דת התורנית עוד יש דת אחרת המלכיית כמ"ש יום תגלחת בלוריותו ויום הולדת כו' שכלם הם דת המלך

לשמוח בשמחתו ואלו הן נקראי' דתי המלך ואמר מלבד שדתיהם שונות גם את דתי המלך אינם עושים דאסור לישראל לשאת ולתת עמהם באותם הימים אשר לזה שורת הדין תחייב להשמיד כו' ועדיין יש מקום למלך לומר מה לי להכנס בתגר זה ולומר שלא ידברו עלי רע שב ואל תעשה עדיף ונתרחק מס"ס שיהיה בהמעטת כבוד המלכות אחר שאיני מפסיד כלום בקיומם של ישראל לז"א ולמלך אין שוה להניחם ובחלום אדבר בו בכתוב הזה דחציו אמר המן וחציו תשוב' רה"ק בזה האופן אמר המן מפוזר ומפורד בין העמים ורה"ק משיב' בכל מדינות פי' שאינם יושבי שדות ומדברות ועוד מלכותיך פי' שהם הגורמים מלכותיך וכמו שפי' בתחילת המגילה שבשביל ישראל מלך אחשורוש בכיפה. המן אמר ישנו עם ורה"ק משיבה אחד המיוחד בכל האומות. המן אמר ודתיהם דרצה להטיל מום ופגם ורה"ק משיבה ואו' שונות פי' שהם שונים וכמ"ש בגמר' שכל עוד ששונים בב"ה ובה"מ אין שום אומת יכולה להם והיינו או' רה"ק מכל עם אין מי שיוכל להם המן אמר ולמלך אין שוה פי' אין לו שום הנאה מהם משיבה רה"ק להניחם יותר טוב הוא להניחם כי אם יניחם זו היא גדולתו ומלכותו של המלך:

פרק ח

פסוק ז

ויאמר המלך אחשורוש לאסתר כו'. י"ל מאי קאמר אחשורוש הנה בית המן כו' הלא כבר ידעה אסתר שכן הוא ועוד בסמוך שא"ל אחשורוש בשושן הבירה הרגו וכו' הלא פיו הוא המדבר אליהם והוא הנותן להם כח לעשות חיל אע"פ שי"ל שכונתו להגדיל טובו וע"ז בכל פעם היה חוזר להזכיר מה שעשו באויביהם זה דוחק ועוד מה נ"ט יש למא' ואתם כתבו כו' עם מא' כי כתב אשר נכתב כו' ואדרבה מאחר שאין להשיב כתב המלך אף האגרות ראשונות אין להשיב וזה לי ימים שאני נבוך במ"ש כי כתב כו' שמאחר שכן הוא איך יכלו היהודים לימלט מיד אויביהם הן אמת שרבים מתרצים שבאגרות ראשונות לא נכת' כי אם להיות היהודים עתידים ולא פי' לאיזה ענין ומקרא מלא רץ אחריהם במקל להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים עוד ק' על מי סמך מרדכי שכתב להשמיד את כל חיל עם ומדינה אשר לא כן צוה אותו המלך כי אם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם ולא שיעשו מכת חרב והרג באומתו שזה לא יעלה על לב שיתרצה המלך לדבר זה וג"כ יק' על מרדכי מה לו ולצרה אחרי אשר מצא הצלת עמו אשר היה מבקש די לו בכך ולמה ביקש דבר שאינו צריך לו והגם דאז"ל כי כל ההרוגים שהרגו ישראל כלם מזרע עמלק עכ"ז בנוסח האגרת לא פירש אם מזרע עמלק או משאר העמי' ועוד

לו יהיה שכן הוא זרע עמלק הם מהעמים שתחת ממשלת המלך פשיטא שלא יסכים לאבדם עוד ק' מי גילה סוד זה לרז"ל כי לא היו אלא מעמלק וקרא סתם קאמר וכדי לבא אל הביאור נדקדק בהא דאמ' קרא נקהלו כו' לעמוד על נפשם מהיכן בא להם ירא' נפשם מאחר שאדרבה כת' המלך בידם להשמיד ולהרוג באויביה' פשיטא שנתבטלה הגזירה ועוד ק' אחשורוש איך עשה הרעה הגדולה הזאת לאומתו והוא היה הצר הצורר לישראל ועוד איך החרישו האומות על מפלתם ולא עמדו על אחשורוש להשמידו ולא ישאירו לו משתין בקיר כי משפט מעוקל שפטם. ובזה נבא אל הביאור והוא דכאשר בקשה אסתר מאחשורוש שיעלה ארוכה לעמה השיב לה הנה בית המן כו' כונתו בזה כי לא יהיה לה עוד מורא כי אין אדם יכול לשלוח יד בישראל להיות כי כשראו העמים להמן הצורר הגדול הכותב על היהודים כו' תלו אותו על אשר שלח ידו ביהודים ואת ביתו כו' הוא סימן שרצון המלך שלא להשמיד את היהודים ואתם כתבו וכו' כל מציאות שיועיל להצלה וא"ת למה לנו כל זה ויכתוב המלך בפי' להשיב האגרות ראשונות והיה זה שלם לז"א כי כתב כו' הנה מה שבידי לעשות הוא שתליתי את המן כו' אבל להחזיר האגרות א"א ואתם בקשו איזה אופן והניחו האגרות ראשונות קיימים דכלום מה כתוב באגרות ראשונות להשמיד כו' ובאגרות שניות כתב להם להקהל ולעמוד על נפשם כשיבואו האויבים לעשות ככתוב באגרות ראשונות אז יקהלו היאודים לאבד כל חיל כו' והיינו שדייק הצרים אותם ובזה לא נתבטלו אגרות א' ובזה נבא לתרץ קו' א' דקאמר קרא כי נפל פחד היהודים עליהם דאין לו הבנה דודאי כשנמסרו בידיהם להשמידם ודאי שיפול פחדם עליהם ולא היה צריך הכתו' להודיענו זה ובמה שפי' א"ש כיון שגם הם היה להם רשות להשמיד היהודים ככתוב באגרות ראשונות לזה בא הכתוב להודיענו ואיש לא עמד בפניהם דמה' היתה זאת ובזה הותרו כל הספיקו' דמה שהקשינו מה כונת אחשורוש באו' בשושן הבירה הרגו וכו' יפו' מ"ש שאחשורוש לא עלה ברעיונו שיהרגו ישראל באומות כ"כ ומ"ש באגרות להשמיד כו' לא היתה כונתו כי אם להציל את עצמן כי הבא להרגך כו' ולכך כשרא' מספר ההרוגים אז היה מודיע לאסתר גודל החסד שעשה עמה מטעם הנותן פת לתינוק צריך להודיעו לאמו ומה שהקש' מי הכריחו למרדכי על זה במה שפי' א"ש שמוכרח היה בדבר דאין להם הצלה כי אם בזה האופן מטעם כי כתב כו' וג"כ מצד המלך לא תהיה לו אשמת דבר כי יא' נא ישראל לא עשו אלא להצל' עצמם וא"ת לפ"ז איך נתן להם אחשורוש רשות לישראל להשמיד כו' גם ביום הב' בשושן הבירה וג"כ אסתר איך מלאה לבה לשאול דבר זה וי"ל ע"ד או' ז"ל על פ' והעיר שושן צהלה ושמחה דשושן היתי' רובה מישראל ונתקבצו שם מכל המדינות

להשמיד לזה שאלה אסתר מאת אחשורוש שיתן להם גם למחר לעמוד על נפשם להציל עצמם דוקא והיינו דקאמר כדת היום ר"ל להציל עצמם מאויביהם מפני שרבו עליהם גם ביום הב' ואפשר לומר דחששה אסתר להיות שבשושן הוא מקום המשפט חששה לשמא יבואו האומות על ישראל ביום ט"ו ויאמרו כי הוא יום י"ד כמו שמצי' בה' עדות שא' או' בד' בחדש וא' או' בה' עדותם קיימת שזה יודע בעיבורו וזה אינו יודע והגם דגבי עידי ישראל חילק בש"ס גבי או"ה פשיטא שאינם יודעים בקביעות החדש ויבואו לטעות או ברמאות יסכימו לומר כי זה הוא יום י"ג ומה גם לדבריה' ז"ל שכל האומות היו מתקבצים בשושן הבירה יכול להיות שיהיה עם ולשון שבאו ביום י"ד ויחשבו שהוא יום י"ג ואם לא היתה אסתר שואלת דבר זה מאחשורוש אז היו ישראל כשה לפני גוזזיה כי לא נתן להם רשות מאת המלך להקהל ולעמוד על נפשם כי אם ביום י"ג ולא י"ד כי אז היו האויבים עושים כחפצם לזה שאלה ינתן גם מחר וטעם שלא חששה לזה בשאר המדינות משום דיש טעם אחר שיא' היאודים להצרים אותם ממקום שבאתם אותו היום שאתם או' שהוא י"ג בו ביום נתן רשו' מאת המלך להשמיד הצרים אותם שבו ביום שניתן רשות לעמי' להשמיד כו' ניתן רשו' ליאודים להקהל כו' משא"כ בשושן להיותה מלאה מהאומו' שבאו להציר לישראל חששה אסתר שכל א' יעשה כפי חשבונו ויאמרו האומות כי כתב שכתב המלך ליאודים להקהל הוא ביום י"ד שבחשבון ישראל ומ"ש לעמים להשמיד ביום י"ד הוא י"ד שנפל בחשבונם ואגרות המלך אינם מכחישות זו לזו ומה שהקשינו מהיכן מצאו רז"ל לומר כי ההרוגים היו מזרע עמלק במ"ש א"ש כי הרשות שניתנה ליאודים מאת המלך היא להרוג הורגיהם ומסתמא כל העמים בשמעם כל א' עמד לעצמו ומה גם בשמעם כי גדול מרדכי משא"כ זרע עמלק האויב הגדול של ישראל ונוסף כי הם גואלי דמו של המן לזה באו להרוג או ליהרג ונהרגו מה שאין כן שאר העמים שלא הכניסו עצמם בס' זה:
תושלב"ע